Muammo	Yechim	Kutiladigan yoki adabiyotlarda qayd etilgan natija
Spontan aloqa sust	aralash guruhli loyiha, buddy system, refleksiya	ishonch, hamkorlik va o‘zaro tinglash madaniyati kuchayadi
Rivojlantirish epizodik	kurs mazmuni, dars topshirig‘i va baholashni integratsiyalash	kompetensiya barqaror o‘quv natijasiga aylanadi

3-jadvaldagi yechimlar mavhum tavsiyalar emas, balki ilmiy adabiyotlarda takror-takror uchraydigan amaliy yo‘nalishlardir. Masalan, Banani tadqiqotida og‘zaki diagnostika kommunikativ kompetensiyani aniqroq ko‘rsatishi asoslanadi [5;124–131-b.]. Shen esa ko‘p madaniyatli auditoriya shunchaki mavjud bo‘lishi emas, balki maqsadli pedagogik dizayn bilan boyitilganda samarali natija berishini ko‘rsatadi [7; 19–20-b.]. Mahalliy pedagogik tajribada Usmonova M.A. kommunikativ madaniyatni integrativ yondashuv asosida rivojlantirish tajribasida samaradorlik nazorat guruhiga nisbatan 13 foizga oshganini qayd etadi [4;21-b.]. Bu natija shuni ko‘rsatadiki, tizimli diagnostika va integrativ rivojlantirish mexanizmi amalda sezilarli farq bera oladi.

Tahlil natijalaridan quyidagi umumiy xulosa kelib chiqadi. O‘zbekiston talabalari millatlararo kommunikativ kompetensiyasining hozirgi holati o‘tish bosqichidadir: zarurat aniq anglangan, nazariy asoslar shakllanayotgan, ayrim baholash va rivojlantirish modellari sinovdan o‘tgan, biroq yagona va barqaror integrallashgan amaliy tizim hali to‘liq qaror topmagan. Eng zaif nuqta diagnostika parchalanganligida bo‘lsa, eng katta resurs interfaol, refleksiv va aralash kommunikativ muhitni ongli ravishda tashkil etishdadir.

Xulosa. Yuqoridagi tahlil O‘zbekiston talabalari millatlararo kommunikativ kompetensiyasini baholash va rivojlantirish masalasi alohida mavzu emas, balki zamonaviy oliy ta’lim sifati bilan bevosita bog‘liq strategik yo‘nalish ekanini ko‘rsatdi. Millatlararo kommunikativ kompetensiya faqat tilni bilishdan iborat emas. U bilim, munosabat, strategik moslashuv, empatiya, tinglash madaniyati va ijtimoiy maqbul nutqiy xulqning yagona tizimidir. Bu choralar millatlararo muloqotni nazariy tushuncha darajasidan amaliy universitet madaniyatiga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Usmonova Sh., Rixsiyeva G. Madaniyatlararo muloqot. Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik instituti, 2017. 135-bet.

(2). Olloqova O‘.M. Kommunikativ kompetensiya – o‘quvchining muloqot madaniyatini rivojlantirish omili. “Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar”, 2023. 8-son, 182–186-betlar.

(3). Uralov O.Sh. Talabalarning madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish. Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati, Toshkent, 2026, 49-bet.

(4). Usmonova M.A. Global ta’lim muhitida talabalarning muloqot madaniyatini integrativ yondashuvlar asosida rivojlantirish tizimi. Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati, Qo‘qon, 2025, 55-bet.

(5). Banani S.A. Assessing the Communicative Competence of Advanced EFL Students at the Faculty of Education in Hodeidah University. Arab World English Journal, 2015, vol. 6, № 1, p. 123–131.

(6). Assessing Intercultural Communicative Competence (ICC): Assessment Rubric. TILA Project, 2015, 4 p.

(7). Shen L. Developing Intercultural Communicative Competence of Home Students in a Multicultural Class in a University in Eastern China: doctoral thesis. Ningbo, 2022, 178 p.

Isayeva Guli Parpiyevna (Guliston davlat Pedagogika instituti dotsenti),
Djanbayeva Sevara Farhod qizi (Guliston davlat Pedagogika instituti magistranti;
farhodovnasevara@gmail.com

AHMAD YASSAVIY HIKMATLARIDA USTOZ VA SHOGIRD MUNOSABATINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Annotatsiya. *Ushbu maqolada buyuk mutafakkir va shoir Ahmad Yassaviyning “Devoni hikmat” asarida ustoz va shogird munosabatining tarbiyaviy mohiyatini tahlil etiladi. Tadqiqotda matniy tahlil, qiyosiy-tarixiy va pedagogik-falsafiy usullardan foydalanilgan. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, Yassaviy ta’limotida ustoz va shogird munosabati uchta asosiy ustun ma’naviy muhabbat, axloqiy namuna va amaliy bilim birligi ustida qurilgan bo‘lib, bu tamoyillar zamonaviy ta’lim tarbiya tizimi uchun ham metodologik ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so‘zlar: *Ahmad Yassaviy, “Devoni hikmat”, ustoz va shogird, tarbiya, tasavvuf pedagogikasi, ma’naviy kamolot, axloqiy tarbiya.*

ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ УЧИТЕЛЯ И УЧЕНИКА В ХИКМАТАХ АХМАДА ЯССАВИ

Аннотация. *В данной статье анализируется воспитательная значимость взаимоотношений учителя и ученика в произведении великого мыслителя и поэта Ахмада Яссави «Девони хикмат». В исследовании использованы методы текстового анализа, сравнительно-исторический и педагогико-философский подходы. Полученные результаты показали, что в учении Яссави взаимоотношения учителя и ученика строятся на трёх основных опорах: духовной любви, нравственном примере и единстве практического знания. Эти принципы имеют методологическое значение и для современной системы образования и воспитания.*

Ключевые слова: *Ахмад Яссави, "Девони хикмат", учитель и ученик, воспитание, суфийская педагогика, духовное совершенствование, нравственное воспитание.*

THE EDUCATIONAL SIGNIFICANCE OF THE TEACHER–STUDENT RELATIONSHIP IN AHMAD YASSAVI'S HIKMATS

Annotation. *This article examines the educational significance of the teacher–student relationship in the work "Devoni Hikmat" by the great thinker and poet Ahmad Yassavi. The study applies textual analysis, comparative-historical, and pedagogical-philosophical methods. The findings show that in Yassavi's teachings, the relationship between teacher and student is built on three main pillars: spiritual love, moral example, and the unity of practical knowledge. These principles also hold methodological significance for modern systems of education and upbringing.*

Keywords: *Ahmad Yassavi, "Devoni Hikmat', teacher and student, education, Sufi pedagogy, spiritual development, moral education.*

Kirish. Qadimda sharq falsafiy va ma'naviy an'analari markazida bilim va tarbiyaning avloddan avlodga o'tishi doimo ustoz va shogird munosabati orqali amalga oshirilgan. Bu munosabat turli davrlarda turlicha talqin qilingan bo'lsa ham, uning mohiyati o'zgarmagan. Tajribali va bilimdon ustoz o'zidan keyingi shogirtlari uchun yo'lni yoritadi. O'rta Osiyo ma'naviy merosida bu munosabat tasavvuf ta'limoti orqali alohida teranlik kasb etgan [2;180-b.]. Ahmad Yassaviy Yassaviya tariqatining asoschisi, turkiy xalqlar orasida islom axloqini keng yoygan buyuk shoir va mutafakkir. Uning "Devoni hikmat" asari nafaqat diniy va tasavvufiy asar, balki ko'p qirrali tarbiyaviy qo'llanma hamdir. Asarda ilgari surilgan ustoz va shogird munosabati modeli o'z davri uchun ham, zamonamiz uchun ham katta ahamiyat kasb etadi [1.320-b]. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv sharoitida ta'lim-tarbiyaning ma'naviy-axloqiy asoslari sayqalanib bormoqda. Texnologik bilimlar ko'paygan sari insoniy fazilat va axloqiy tarbiyaga e'tibor kamaymoqda. Bunday vaziyatda Yassaviy merosiga murojaat etish milliy ma'naviyatni mustahkamlashning asosiy yo'llaridan biri hisoblanadi [7;168-b.]. Tadqiqotning maqsadi shundan iboratki Ahmad Yassaviy hikmatlarida ustoz va shogird munosabatining tarbiyaviy mohiyatini aniqlash va uning zamonaviy pedagogikaga tatbiq etish imkoniyatlarini ko'rsatishdan iborat. Shunga ko'ra, quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi: Yassaviy ta'limotida ustoz obrazining tarbiyaviy talqinini ochib berish, shogirdga qo'yiladigan axloqiy talablarni tahlil qilish, ustoz-shogird munosabatining asosiy tamoyillarini aniqlash, bu tamoyillarning zamonaviy pedagogikaga aloqadorligini ko'rsatib berishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Tadqiqotda asosiy manba sifatida Devoni hikmatning 2016-yilgi Toshkent nashri olindi. Ushbu manba orqali Ahmad Yassaviyning ustoz-shogird munosabatiga oid qarashlari bevosita matn asosida o'rganildi. Qo'shimcha manbalar sifatida Yassaviy merosi va tasavvuf pedagogikasiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqot ishlari, monografiyalar va maqolalar tahlil qilindi. Bu borada ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, *tasavvuf adabiyotida ustoz va murid o'rtasidagi munosabat faqat bilim uzatish emas, balki ruhiy kamolotga yetaklovchi jarayon sifatida talqin etiladi* [3;240-b.]. Shuningdek, ilmiy maqola va monografiyalar tahlili natijasida tasavvuf pedagogikasining asosiy kategoriyalari umumlashtirildi. Tadqiqotchilar fikricha, *ustoz shaxsiy namunasi orqali tarbiyalaydi va bu jarayonda axloqiy yetuklik bilimdan ustun qo'yiladi [6;228-b.].* Shu bilan birga, *tasavvufiy ta'limotda bilim va amal birligi asosiy metodologik tamoyil sifatida qaraladi* [5;144-b.]. Yassaviy ta'limotidagi ustoz-shogird munosabati modeli o'zining to'liqligi bilan ajralib turadi. Zamonaviy pedagogikada ko'pincha ustoz va o'quvchi o'rtasidagi munosabat faqat bilim uzatish jarayoni sifatida qaraladi. Yassaviy esa bu munosabatni uch qatlamli holda tasvirlaydi: bilim-aql, axloq-qalb va amal-hayot tarzi. Bu uch qatlam birlashgandagina haqiqiy tarbiya sodir bo'ladi deb hisoblaydi [2;180-b.]. Yassaviy ta'limotini Jaloliddin Rumiyning "Masnaviy manaviy" asari bilan qiyoslash shuni ko'rsatadiki, ikkala mutafakkir ham ustozni ko'zgu sifatida tasvirlaydi. Shogird o'zining kamolotini ustozning xatti-harakatida, munosabatida ko'radi. Ammo Yassaviy bu g'oyani turkiy xalqlar mentalitetiga mos, oddiy va tushunarli tilda ifodalagan, bu esa uning ta'siri keng-

ligini ta'minlagan [6;134-b.]. Tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik psixologiya bilan ham mushtaraklik kasb etadi. Xususan, Albert Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasiga ko'ra, insonlar eng samarali tarzda namuna orqali o'rganadi. Yassaviy bu haqiqatni asrlar oldin intuitsiya va ma'naviy tajriba orqali kashf etgan: ustoz so'z bilan emas, avvalo, xulq-atvor namunasi orqali tarbiyalaydi [5;56-b.]. Yassaviyning bilim va amal birligiga urg'u berishi bugungi kompetensiyaga asoslangan ta'lim tamoyillari bilan to'liq mos keladi. Kompetensiyaga asoslangan ta'lim ham nafaqat bilimni, balki uni qo'llash mahoratini va munosabatni ham o'z ichiga oladi. Demak, Yassaviy pedagogikasi zamonaviy ta'lim paradigmalarini boyitish uchun ishonchli tarixiy-ma'naviy asos bo'la oladi [7;89-b.].

Tadqiqot metodologiyasi. Matniy-semantik tahlili asosida "Devoni hikmat"dagi hikmatlar ustoz-shogird munosabatiga oid semantik maydon nuqtayi nazaridan o'rganildi. Tadqiqot davomida muridlik, murshidlik, pir, kamolot, amal va ilm kabi asosiy tushunchalar aniqlanib, ular tizimli ravishda tasnif qilindi. Ilmiy manbalarga ko'ra, *tasavvuf terminlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ular insonning ichki poklanish bosqichlarini ifodalaydi [3;14-b.].*

Qiyosiy metod orqali Yassaviy ta'limotidagi tarbiya tamoyillari boshqa tasavvuf maktablari bilan solishtirildi. Xususan, Bahouddin Naqshband va Jaloliddin Rumiy ta'limotlari bilan qiyoslash natijasida ustoz-shogird munosabatining umumiy va o'ziga xos jihatlari aniqlandi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, *tasavvufda tarbiya jarayoni tarixan davomiylikka ega bo'lib, har bir tariqat o'ziga xos uslubda komil inson-ni shakllantirishni maqsad qiladi [6;23-b.].* Pedagogik-falsafiy interpretatsiya usuli yordamida olingan nati-jalar zamonaviy pedagogika nazariyalari nuqtai nazaridan qayta talqin qilindi. Xususan, shaxsga yo'nalti-rilgan ta'lim va tarbiyaviy o'zaro ta'sir nazariyalari bilan bog'liqlik tahlil qilindi. Ilmiy qarashlarga ko'ra, *Yassaviy ta'limotidagi tarbiya modeli insonning ichki dunyosini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, bu zamonaviy pedagogikaning shaxsga yo'naltirilgan yondashuvi bilan uyg'unlashadi.*

Tahlil va natijalar. Tadqiqot materiallarini tahlil qilish jarayonida hikmatlarning mazmun-mohiyatini buzmaslik maqsadida ularning asl matniga qat'iy rioya qilindi. Keltirilgan iqtiboslar sahifa raqamlari bilan berilib, ilmiy aniqlik va manba ishonchliligi ta'minlandi. Bu esa tadqiqot natijalarining dalillanganligi va ilmiy asoslanganligini oshirishga xizmat qildi.

"Devoni hikmat" asarining matniy-semantik tahlili natijasida ustoz va shogird munosabatiga oid asosiy tematik guruh ajratildi. Ustozning ma'naviy rahbarlik vazifasi. Yassaviy nazarida ustoz – bilim uzatuvchidan ko'ra ko'proq ruhiy yo'lboshchidir. Hikmatlarning 34% da (tahlil qilingan 80 ta hikmatdan 27 tasida) ustoz va shogird munosabati bevosita yoki bilvosita tilga olinishi aniqlandi. Ustozning uchta asosiy vazifasi belgilandi: yo'l ko'rsatish, nafs illatlaridan himoya qilish va ilohiy haqiqatni shogirdga yetkazish. *"Murshidsiz yo'l tutsang, adashgaysan qo'lga, Pir yo'lig'in tutmagan, kirmag'ay ul yo'lga"* [1;89-b.].

Shogirdga qo'yiladigan to'rt asosiy sifat. Tahlil natijasida shogirdda bo'lishi zarur bo'lgan sifatlar to'rt guruhga ajratildi:

•sabr – ustozning yo'l-yo'riqlarini shoshilmasdan o'zlashtirish;

•itoat – ustoz ko'rsatmalariga so'zsiz amal qilish;

•kamtarlik – o'zini ustoz oldida kichik his qilish;

•sadoqat – mashaqqatli vaqtlarda ham ustozga ishonish [4;91-b.].

"Kamolga yetmoq istasang, piring so'zin tut, Nafsing tilagan narsadan o'zingni tiy, yut" [1;67-b.]. Yassaviy ta'limotida bilim va amal birligi tamoyili "Devoni hikmat" ning taxminan 40% hikmatida turli shakllarda ifodalangan. Yassaviy o'z hayotida ham bu tamoyilni namunaviy tarzda ko'rsatgan. Ustoz va shogird munosabatining ota va farzand modeli bilan o'xshashligi. Hikmatlarning 15%da ustoz va shogird munosabati ota va farzand munosabatiga qiyos qilingan. Bu qiyos munosabatning faqat intellektual emas, balki emotsional va axloqiy-ma'naviy poydevorga ega ekanligini ta'kidlaydi. "Pir – ota, murid – o'g'ul, sevgisi daryo, Kamolotga yetish uchun – o'rt, jigar, mavo" [1;104-b.].

Xulosa. Ushbu tadqiqot Ahmad Yassaviyning "Devoni hikmat" asarida ustoz va shogird munosabatining tarbiyaviy ahamiyatini tahlil etdi. Matniy-germenevtik, qiyosiy-tarixiy va pedagogik-falsafiy tahlil natijalari quyidagi umumiy xulosalarni shakllantirdi. Yassaviy ta'limotida ustoz-shogird munosabati uch asosiy tamoyil asosida qurilgan ma'naviy muhabbat, axloqiy namuna va bilim-amal birligi. Bu uchlik zamonaviy pedagogikada to'liq joriy etilmagan bo'lib, uning joriy etilishi ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirishi mumkin. Yassaviy ta'limotidagi shogirdlik sifatlari sabr, itoat, kamtarlik va sadoqat zamonaviy nuqtai nazardan ham muhim kasbiy va insoniy kompetentsiyalar hisoblanadi. Ularni maktab tarbiyasiga singdirish milliy ma'naviyatni mustahkamlaydi. Yassaviy pedagogikasining o'ziga xos tomoni shundaki, u bilimni faqat amalda ro'yobga chiqqanda tan oladi. Bu tamoyil bugungi hayotga tatbiq etish qobiliyatiga urg'u beradigan zamonaviy ta'lim yondashuvlari bilan mutanosib. Yassaviy hikmatlarini maktabda tarbiya darsla-

rida birlamchi manba sifatida kiritish, pedagog malakasini oshirish kurslarida ustoz va shogird etikasini alohida mavzu sifatida o‘rgatish va oliy ta’limda tasavvuf pedagogikasini qiyosiy pedagogika fani doirasida o‘rganish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Ahmad Yassaviy. Devoni hikmat. Toshkent, G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2016, 67, 89, 104, 320-betlar.
(2). Qodirov P. Yassaviy tafakkuri va tasavvuf. Toshkent, “Fan”, 2009, 180-bet.
(3). Ibrohimov I. O‘zbek tasavvuf adabiyoti. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2011, 14, 340-betlar.
(4). Nurullayev A. Yassaviy va uning ta’limoti. Toshkent, “Movarounnahr”, 91-bet.
(5). Yo‘ldoshev Q. Yassaviyning tarbiyaviy qarashlari. Toshkent, TDPU nashriyoti, 2013, 56, 144-betlar.
(6). Mahmudov M. Tasavvuf va axloq. Toshkent, “Akademiya”, 2007, 23, 134, 228-betlar.
(7). Xoliqov A. Milliy ma’naviyat va ta’lim. Toshkent, TDPU, 2018, 89, 168-betlar.

Egamberdiyeva Maftuna Karimboy qizi (Xalqaro Nordik universiteti o‘qituvchisi, mustaqil izlanuvchisi; maftunaegamberdiyeva317@gmail.com)

BO‘LAJAK TARBIYACHILARDA IJODIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA TA’LIMIY VOSITALARNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada bo‘lajak tarbiyachilarda ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirishda ta’limiy vositalarning didaktik imkoniyatlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, raqamli va vizual vositalarning kreativ fikrlashni shakllantirishdagi roli o‘rganildi. Empirik tajriba natijalari asosida ta’limiy vositalarning samaradorligi asoslab berildi.*

Kalit so‘zlar*: ijodiy kompetensiya, didaktik vositalar, kreativ fikrlash, interfaol metodlar, innovatsion ta’lim, pedagogik texnologiya.*

Эгамбердиева Мафтуна Каримбой кизи (Преподаватель Международного Нордического университета, независимый исследователь; e-mail: maftunaegamberdiyeva317@gmail.com)

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СРЕДСТВ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ

Аннотация. *В статье рассматриваются дидактические возможности образовательных средств в развитии творческих компетенций будущих воспитателей. Анализируются инновационные технологии, интерактивные методы и цифровые инструменты обучения. На основе эмпирических данных обоснована их эффективность.*

Ключевые слова: *творческая компетенция, дидактические средства, креативное мышление, интерактивное обучение.*

Egamberdiyeva Maftuna Karimboy qizi (Teacher at International Nordic University, Independent Researcher; e-mail maftunaegamberdiyeva317@gmail.com

DIDACTIC POTENTIAL OF EDUCATIONAL TOOLS IN DEVELOPING CREATIVE COMPETENCIES OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS

Annotation. *This article analyzes the didactic potential of educational tools in developing creative competencies among future preschool teachers. It examines innovative technologies, interactive methods, and digital tools in fostering creative thinking. Empirical findings confirm their effectiveness.*

Keywords: *creative competence, didactic tools, creative thinking, interactive learning, innovative education.*

Kirish (Introduction). Ta’lim tizimi XXI asrning yangi talablari asosida tubdan yangilanmoqda. Bugungi globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivoji va innovatsion iqtisodiyot sharoitida kreativlik shaxsning asosiy kompetensiyalaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda [1;15–17-b.]. Xalqaro tashkilotlar, jumladan, OECD va UNESCO tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ijodiy fikrlash inson kapitalini rivojlantirishning muhim omili sifatida qayd etilgan. Kreativlik nafaqat yangi g‘oyalar yaratish, balki mavjud muammolarni noodatiy yondashuv asosida hal etish, moslashuvchanlik va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishni ham o‘z ichiga oladi [6;48–52-b.]. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tizimida kreativ yondashuv bolalarning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda ham ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, pedagog kadrlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Maktabgacha ta’lim tizimida bo‘lajak tarbiyachilarning ijodiy kompetensiyalarini shakllantirish esa bolalar bilan ishlash samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblana-